

HARSÁNYI LÁSZLÓ¹

1939-ben, az első két zsidótörvényt követően az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) – a Pesti Izraelita Hitközséggel szoros együttműködésben – a fellépési lehetőségeiktől, kenyerüktől megfosztott zsidó művészek számára létrehozta a Művészakciót. Ebben a nagyszerű kezdeményezésben 1944. március 19-ig 550 színész, énekes, zenész, táncos, festő, szobrász, író jutott lehetőséghez és szó szerint éltető levegőhöz.

E hasábokon is korábban időről-időre bemutattam egy-egy művészt az akkor és ott fellépő, kiállító szereplők közül. Most újra felveszem a fonalat, mert még sok nevet érdemes megőrizni az emlékezetnek.

Az OMIKE Művészakció működésében szükség volt olyan, lényegében állandóan „kéznél lévő” színészekre, énekesekre, akik a színpadon a kisebb szerepeket eljátszották, vagy a kórus tagjaként léptek fel. Ezek a művészek ehhez hasonló szerepkört töltöttek be a zsidótörvények előtt is, és a szerencsésebbek nevét 1945 után is megtalálhattuk a színlapokon. A dolgok természeténél fogva kevesebbet foglalkozott velük a sajtó, és így sokkal kevesebb adatot lehet összegyűjteni róluk. Mivel fontosnak tartom, hogy az emléküket, mint a Művészakció résztvevőit megőrizdjk, ami adat összegyűjthető, azt közzéteszem. Két énekes pályaelemeinek bemutatása következik:

Gallay (Gallai) Márton (1901–1967)

1917 novemberében a *Pesti Napló* kis beszámolójában jelent meg először Gallay Márton neve: „Zajossikerű estéje volt ma a Télikertben. [...] A sűrű tapsok a szerzőkön kívül a szereplőknek Somogyi Nusinak, Herendy Mancinak, Sziklai Józsefnek és Gallay Mártonnak is szóltak, akik játékkal, dallal, tánccal egyformán hódítottak.”

¹ A szerző társadalomkutató (Forrás: mazsihisz.hu)

Gallay az 1920-as évek első felében Gyulán, Szegeden, majd Budapesten lépett fel kisebb szerepekben. 1927-től Budapesten játszott, a Városi Színház tagja volt, szerepelt ott a *Fidelióban* és a *Trubadúrban*. Ugyanitt részvételével egy vokálkórus alakult, amely a színházon kívül vállalt fellépéseket egészen 1934-ig.

1931-ben szerződött le az Operaház, amelynek 1938 őszéig volt tagja, majd 1945-től 1956-ig ismét az operaházi kar tagjaként lépett színpadra.

A *Budapesti Közlöny* 1938. decemberi száma közölte a Színész Kamarába felvettek névsorát. Gallai ott volt közöttük. Ezt követte – ennek ellenére – elbocsájtása az Operaházból. Itt azonban egy váratlan fordulat következett, Gallai és több társa pert indítottak az Operaház ellen, vitatva az elbocsátás körülményeit. A per a szokásos döntési hullámszám után 1940-ben zárult le. Erről 1940 decemberében az *Újság* számolt be: „Jogerősen megnyerték perüket az

operaházi karénekesek az Operaház ellen. [...] A magyar királyi Operaház igazgatója, Márkus László, a zsidótörvény és annak végrehajtási utasítása megjelenése után felmondott az Operaház öt karénekesének, akik pedig egy évtizednél hosszabb idő óta a maguk tudásával és igyekezetével hozzájárultak minden, színre kerülő előadás sikeréhez. Háromhónapi felmondással elbocsátották az Operaház kötelékéből dr. Seres Andornét, Hajdú Imrét, Ligeti Dezsőt, Gallai Zoltánt és Gallai Mártont.”

A per tárgya az volt, hogy az adott jogi körülmények között – a zsidótörvényekben szereplő azonnal végrehajtandó szabályok az alkalmazottakra vonatkoztak, de a meglévő, nem ebbe a csoportba tartozó szerződések megtartását elismerték – jogos volt-e felmondani a karénekeseknek, akikre a magánjog szabályai vonatkoztak.

A bíróság – igaz, hogy csak harmadfokon – elismerte az énekesek keresetének jogosságát, és megítélte számukra a felmondás okozta anyagi kár elismeréseként egy évi járandóságuk kifizetését.

Gallai Márton 1943–1944-ben lépett fel az OMIKE Művészakcióban, többek között olyan előadások szereplőjeként, mint a Fidelio, A windsori víg nők, a Figaró lakodalma és a Bajazzók.

OMIKE MŰVÉSZAKCIÓN
A GOLDMARK-TEREMBEN

Nov. 24-én szerdán este 6 órakor (1.-ször) Helybiztosítás 0/1
Nov. 29-én hétfőn este 6 órakor (2.-ször) Helybiztosítás 0/2

Operai szelvénytöbbslet fizetendő!

Mozart
Figaró lakodalma
Vigópera 4 felvonásban

S z e m é l y e k

Almaviva gróf	...	Farkas Sándor
A grófnő	...	Gödry Kató
Susanne, komornája	...	Szendró Mária
Cherubin, a gróf apródja	...	Darvas Ibolya
Figaro, a gróf komornyikja	...	Ernster Dezső
Marcellina, házvezetőnő	...	Spiegel Annie
Bartolo, orvos	...	Révész Imre
Basilio, énekmester	...	dr. Sipos Jenő
Don Cursio, bíró	...	Gallai Márton
Antonio, kertész, Suzanne nagybátyja	...	Galsay Ervin
Barbarina, a leánya	...	Kolos Hanna

Történik a gróf kastélyában és kertjében, a XVIII. század végén

Vezényel Komor Vilmos Rendező Szabolcs Ernő

Kezdetre pontosan 6 órakor

Az előadás megkezdése előtt a nézőtérre vezető ajtókat bezárjuk

— 12 —

Dr. Győri Pál (1890-?)

Győri Pál dr.

Túlélte a háborút, visszatért az Operaház karénekesei közé. Haláláról 1967 szeptemberében számolt be a *Magyar Nemzet*. Praktizáló fogorvosként megnyitotta az énekes fogorvosok sorát.

Énektanulmányait magánúton, Krámer Teréznél, László Gézánál és Kovács Ferencnél folytatta. 1922-ben lépett fel először az itt tanuló növendékek bemutatkozásán.

Első önálló hangversenyét 1923 januárjában adta Budapesten. Erről számolt be a *Világ*: „Győri Pál dr., minden jogosultsággal lép a nyilvánosság elé. Világosszínű, nem nagy erejű, de terjedelmes baritonja hajlékony, kellemes hang, van csengése, színgazdagsága és kifejezőképessége. Énektudását is teljes dicséret illeti, előadását pedig választékos ízlés és különösen a dalok finom árnyalása teszi élvezetessé.”

Hasonló hangnemben írtak a lapok további fellépéseiről is. Példa rá a *Magyarság* cikke két évvel később 1925 novemberéből: „Győri Pál hangversenyei egy évről évre jobban kibontakozó, értékes dalénekesi pálya őszinte sikerű állomásai. Tegnapi estjén is megállapíthattuk, hogy mind technikailag, mind pedig előadásában nagyot haladt a tökéletesedés útján. Énekszavalata lehiggadt, és plasztikusabbá lett, előadását pedig őszinte átélés hevíti.”

A következő években havonta, vagy még ennél is sűrűbben voltak hangversenyei, annak ellenére, hogy 1926 őszén a budapesti Városi Színházba szerződött. (Az első darab, amelyben szerepet kapott, a *Pillangókisasszony* volt.) Az intenzív koncertezési időszak végéről, 1930 januárjából álljon itt egy újabb

beszámoló, most a *8 Órai Újság* hasábjairól: „Dr. Győri Pál nemes baritonja és szokatlan zenei intelligenciája tegnap is igaz örömet szerzett közönségének. Hangjának vivőereje, melegsége és kiegyenlítetttsége, klasszikus frazírozása és kimeríthetetlen repertoárja bizonyítják azt a komoly munkát, amely művészetét egyre magasabbra lendíti.”

A Magyar Rádió fennállása óta gyakori szereplője volt, de 1930-tól – valamiért – szüneteltek a hangverseny fellépései. Legközelebb 1932 novemberében jelent meg szerepléséről hír. Ezután azonban újabb csend következett, legalábbis az újsághírekben nem szerepelt a neve. 1935 februárjában volt dalestje a Zeneakadémia nagytermében. Erről a *Magyar Hírlap* adott részletes beszámolót: „Bach két áriájával kezdte programját, majd egy Händel-sorozat, egy Hugo Wolf sorozat következett. Szünet után a magyar csoportban Hlatky Endre, Rényi Aladár, Kalucsay Tibor, Lányi Viktor és Polgár Tibor dalait mutatta be. Szalmás Piroska stílusos feldolgozásában mara-indián és néger dallamokat adott elő és végül olasz népdalokkal fejezte be nagyszerű, szép koncertjét. [...] Igen jó diszpozícióban énekelt bravúrosan kidolgozott műsorát. Melegen ünnepelték egész este és bőven kijutott a tapsokból a személyesen megjelent magyar zeneköltőknek is.”

Győri Pál dr., a pesti rádió népszerű énekese civilben fogorvos. Úgy látszik, hogy Dalnok Viktor dr., az Opera kiváló művésze iskoláit csínlát szén a téren, mert szintén fogorvos

Mint oratóriuménekes is ismert volt, ezen kívül énektanítással (hangképzés) is foglalkozott. 1940 márciusában az OMIKE Művészakcióban Herz Lilyvel együtt adott két alkalommal hangversenyt.

OMIKE MŰVÉSZESTÉK

1940. évi március hó 2-án, szombaton és 5-én, kedden
este 8 órakor a Hollán-utcai kulturteremben (V., Hollán-utca 21/b)

Herz Lily és Dr. Győri Pál

együttes hangversenye

MŰSOR:

1. FR. SCHUBERT: *Impromptu* (B-dúr)
L. van BEETHOVEN: *Mondschein-szonáta* (Cisz-moll)
Adagio sostenuto — Allegretto — Presto agitato
Előadja: **Herz Lily**
2. G. FR. HANDEL: *Manoah áriája* a „Sámson” c. oratóriumból
Siciliana
Arioso az „Izráel Egyiptomban” c. oratóriumból
Előadja: **Dr. Győri Pál**

S Z Ű N E T

3. CL. DEBUSSY: *Soirée dans Grenade*
FR. CHOPIN: *Jardins sous la pluie*
2 *mazurka* (Asz-dúr, Cisz-moll)
CHOPIN-LISZT: *Chant polonaise*
Előadja: **Herz Lily**
4. FR. SCHUBERT: *An die Musik*
Der Wanderer
Der Jüngling an der Quelle
Der Doppelgänger
An Sylvia
Előadja: **Dr. Győri Pál**
5. M. MOSZKOVSKI: *Caprice espagnole*
Előadja: **Herz Lily**

Zongorán kísér: **Gergely Pál**

1940. évi március hó 9-én, szombaton este 8 órakor

OPERA EST

G. Verdi: **AIDA** (teljes előadás)
Aida: Reile Gabriella Amneris: Radnai Erzsé
Radames: Fehér Pál Amnorsó: Lendvai Andor
Karnagy: Fraknói Károly

1940. évi március hó 18-án, hétfőn (A. sorozat II.) és 19-én, kedden (B. sorozat II.)

az OMIKE zenekarának V. hangversenye

Vezényel: *Somogyi László*

Közreműködnek: *Fischer Annie és Ladányi Ilona*

Műsor: Bach: Brandenburgi koncert (G-dúr); Bach: Zongoraverseny (D-moll);
Mozart: Recitativ és Rondo, szoprán-, zongora- és zenekarra; Mozart:
G-moll Szimfonia

Szerkesztés: László Nyomda (Dr. Nagy Sándor) Budapest
Feladat: kiadó: Dr. Ráth György

Ismeretlen helyen és időben halt meg.

Képek forrása:

- 1.) Gallai Márton Delibáb, 1933. 2.
- 2.) Gallai Márton Színházi Élet, 1925. 40.
- 3.) Művészakció műsorközlés, 1943. október-november
- 4.) Győry Pál MTA Zene, 1929-1930.
- 5.) Győri Pál Színházi Élet, 1937. 13.
- 6.) Művészakció műsorközlés, Győri Pál hangversenye